14/04/2019

Ο Μητροπολίτης Ανδριανουπόλεως στην Ι.Μ. Παντοκράτορος

/ Αγιορείτικα

Την ημέρα της εορτίου μνήμης της Οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας ιερούργησε εις την Ιερά Μονή Παντοκράτορος Αγίου Όρους, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Αδριανουπόλεως, κ.κ. Αμφιλόχιος.

Κατά την παραμονή του εις τον Άγιον Όρος και εις την εν λόγω Ιερά Μονή, έγινε δεκτός με ιδιαιτέρα χαρά και εγκαρδιότητα από τον Καθηγούμενο Αρχιμανδρίτη, π. Γαβριήλ, αλλά και τα υπόλοιπά μέλη της αγιορείτικης αδελφότητος. Ακολουθούν

φωτογραφικά στιγμιότυπα **(Φωτορεπορτάζ: www.ope.gr)**:

Η ιστορία της Μονής

Η Μονή ἱδρύθηκε κατά τό δεύτερο ἥμισυ τοῦ 14ου αἰῶνος, σέ μία περίοδο πνευματικῆς ἀκμῆς τοῦ Βυζαντίου, ἀλλά καί ποικίλων ἀναταραχῶν στό πολιτικό καί ἐκκλησιαστικό προσκήνιο τῆς Βασιλεύουσας. Τήν ἴδια περίοδο οἱ Σέρβοι μέ τόν Στέφανο Δουσάν κατελάμβαναν σημαντικά ἐδάφη τῆς Μακεδονίας, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι περνοῦσαν γιά πρώτη φορά στήν εὐρωπαϊκή ἤπειρο καί κατελάμβαναν εὐρωπαϊκά ἐδάφη μέ τήν κατάληψη τῆς Καλλίπολης στή Θράκη.

῾Ωστόσο, ἡ ἀρχαία παράδοση τῆς Μονῆς συνδέει τήν ἵδρυσή της μέ τό ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος ᾽Αλεξίου Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ. Στό μνημειῶδες ἔργο τοῦ Γερ. Σμυρνάκη γιά τό ῞Αγιον ῞Ορος, ἡ παράδοση αὐτή ἀποτυπώνεται μέ τόν ἑξῆς χαρακτηριστικό τρόπο· «᾽Εν ἀρχαίοις ἐπί μεμβράνης διπτύχοις, ἐν τῇ Μονῇ εὑρισκομένοις,

ἀναγράφονται κατ᾽ ἐπακολούθησιν δίς τά ὀνόματα, ᾽Αλεξίου καί ᾽Αλεξίου τῶν βασιλέων· ἐκ τῶν Νεαρῶν δέ τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ ὁσίου ᾽Ιωάννου τοῦ Καλυβίτου ἀναγραφομένων, αἵτινές εἰσιν ᾽Αλεξίου Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ· ἐκ τῶν παλαιῶν ἀμοιβαίων τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος καί Κουτλουμουσίου σχέσεων καί ἐκ τοῦ ἐν Λήμνῳ Μετοχίου, ὅπερ καλεῖται "᾽Αλεξόπυργος", δυνάμεθα νά συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ἵδρυσις τῆς Μονῆς ἀνάγεται εἰς τήν ἐποχήν τοῦ ᾽Αλεξίου Α΄ Κομνηνοῦ (1081-1117)».

Τήν παράδοση αὐτή διασώζει καί ὁ λόγιος μοναχός καί ὑμνογράφος ᾽Ιάκωβος Νεασκητιώτης κατά τά μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος· «῾Η ῾Ιερὰ Μονὴ τοῦ Παντοκράτορος, εἰς τιμὴν τῆς φρικτῆς τοῦ Σωτῆρος Μεταμορφώσεως τιμωμένη, εἶναι κτίσμα τοῦ βασιλέως ᾽Αλεξίου τοῦ Στρατοπεδάρχου, ὅστις ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει 1081, καθὼς τὸ χρυσόβουλλον διαλαμβάνει, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν ἐν Πάτμῳ Μονὴν τοῦ Θεολόγου ᾽Ιωάννου ἐκ βάθρων ἀνήγειρε μεσιτείᾳ τοῦ ἁγίου Χριστοδούλου».

Εἶναι ἐπίσης γεγονός ὅτι σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τή θέση ὅπου κτίστηκε ἡ Μονή, προϋπῆρχε, ἤδη ἀπό τόν 11ο αἰώνα, τό μονύδριο τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Χριστός Παντοκράτωρ. Φορητή εἰκόνα προερχόμενη ἀπό τή Μονή Παντοκράτορος, σήμερα στό Μουσεῖο Ἑρμιταζ στήν ῾Αγία Πετρούπολη. 14ος αἰ. Σελ. 20.

Οἱ κτίτορες

Σύμφωνα μέ τίς πηγές, καί πρωτίστως τά ἀρχαιότερα ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τῆς Μονῆς, κτίτορές της ὑπῆρξαν δύο ἐπιφανεῖς Κωνσταντινουπολίτες ἀξιωματοῦχοι πού ἔδρασαν στρατιωτικά κατά τήν περίοδο αὐτή στή Μακεδονία, οἱ ἀδελφοί ᾽Αλέξιος καί ᾽Ιωάννης, οἱ ὁποῖοι κατά τήν περίοδο ἱδρύσεως τῆς Μονῆς ἔφεραν τούς στρατιωτικούς τίτλους τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου καί μεγάλου πριμικηρίου ἀντιστοίχως. Οἱ στρατιωτικές τους ἐπιτυχίες καί ἡ ἐξ ἀγχιστείας συγγενική τους σχέση μέ τόν αὐτοκράτορα ᾽Ιωάννη Ε΄ Παλαιολόγο τούς κατέστησαν κατόχους μεγάλων ἐκτάσεων γῆς στήν ᾽Ανατολική Μακεδονία (Χρυσούπολη, ᾽Ανακτορόπολη, Θάσος, Χριστούπολη), ἀρκετές ἀπό τίς ὁποῖες ἀργότερα δώρισαν στή Μονή.

Τό 1365 ἦταν διοικητές τῆς Χριστουπόλεως (σημερινή Καβάλα) καί μερίμνησαν ἰδιαιτέρως γιά τήν ἀσφάλεια τῶν περιοχῶν πού κατεῖχαν. Μάρτυρες αὐτῆς τῆς πρόνοιας παραμένουν τά ἐρείπια τοῦ ἐπιβλητικοῦ πύργου τοῦ Μαρμαρίου στήν ᾽Αμφίπολη, στήν ἀριστερή ὄχθη τοῦ Στρυμόνα, ὁ ὁποῖος ἀνεγέρθηκε τό 1367 καί πρό τοῦ 1384 περιῆλθε στή Μονή, ὅπως προκύπτει ἀπό μία πολύ σημαντική ἐπιγραφή πού βρισκόταν ἐντοιχισμένη σ᾽ αὐτόν, ὅπου μνημονεύονται ἡ «νέα Μονή τοῦ Παντοκράτορος» —νέα προφανῶς σέ σχέση μέ τήν ὑφιστάμενη ἀπό τόν 12ο

αἰώνα ὁμώνυμη Μονή τῆς Κωνσταντινουπόλεως— καί τά ὀνόματα τῶν κτιτόρων της·

῾Ο ἀκριβής χρόνος ἱδρύσεως τῆς Μονῆς δέν μᾶς εἶναι γνωστός. Εἰκάζεται, ὡστόσο, ὅτι ἡ ἀνέγερσή της πρέπει νά ἄρχισε πρό τοῦ ἔτους 1357 καί πώς πρέπει νά ἱδρύθηκε μεταξύ τῶν μηνῶν ᾽Απριλίου καί Αὐγούστου αὐτοῦ τοῦ ἔτους. Τήν ἴδια χρονική περίοδο (᾽Απρίλιος 1357) ὁ αὐτοκράτορας ᾽Ιωάννης Ε΄ Παλαιολόγος καί ὁ πατριάρχης Κάλλιστος Α΄ ἐπικύρωσαν μέ χρυσόβουλλο λόγο καί σιγιλλιῶδες γράμμα ἀντιστοίχως τήν παραχώρηση ἀπό τόν Πρῶτο Δωρόθεο τοῦ Κελλιοῦ —παλαιοῦ μονυδρίου— τοῦ Ραβδούχου στίς Καρυές πρός τούς δύο ἀδελφούς. Τό Κελλί αὐτό προσαρτήθηκε λίγο ἀργότερα στή Μονή, μετά τήν ἵδρυσή της. ῾Η Μονή ἐμφανίζεται καί σέ ἁγιορειτικά ἔγγραφα τῶν ἀμέσως ἑπομένων ἐτῶν, ἐνῶ τό Καθολικό της ἐγκαινιάσθηκε, σύμφωνα μέ σωζόμενη ἐπιγραφή, τό 1362/3 ἀπό τόν πατριάρχη Κάλλιστο Α΄, ὁ ὁποῖος καί τήν ἀνεκήρυξε πατριαρχική, ἐνῶ ἀπό τό 1367 χαρακτηρίζεται καί ὡς βασιλική. ῾Ο ἴδιος πατριάρχης ἐξέδωσε καί τυπικό γιά τή Μονή, τό ὁποῖο δυστυχῶς ἀπωλέσθηκε, μέ τό ὁποῖο μεριμνοῦσε γιά τήν ἀνεξαρτησία καί τήν κοινοβιακή τάξη τῆς Μονῆς, καθώς καί γιά τήν πνευματική κατάσταση τῶν μοναχῶν της.

Λίγα χρόνια ἀργότερα, μεταξύ Μαρτίου τοῦ 1368 καί Φεβρουαρίου τοῦ 1369, ὁ ᾽Αλέξιος ἀπεβίωσε, πιθανότατα ὑπερασπιζόμενος τό νησί τῆς Θάσου ἀπό τούς Τούρκους. Τό κτιτορικό ἔργο συνέχισε ὁ ᾽Ιωάννης μαζί μέ τή σύζυγό του ῞Αννα ᾽Ασανίνα Κοντοστεφανίνα, ὅπως μαρτυρεῖται σέ ἔγγραφα αὐτῆς τῆς περιόδου καί κυρίως στή μερική Διαθήκη τοῦ ᾽Ιωάννου τόν Αὔγουστο τοῦ 1384· «ἐπεὶ δὲ τοίνυν πρὸ χρόνων πολλῶν, ἔτι περιόντος τοῦ μακαριωτάτου μου ἐκείνου αὐταδέλφου, περιφανεστάτου μεγάλου Στρατοπεδάρχου, μονὴν ἀμφότεροι τῷ Παντοκράτορι Χριστῷ κατὰ τὸ περιφανέστατον καὶ λαμπρότατον ῞Αγιον ῞Ορος τοῦ ῞Αθω ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείραμεν, ἐκείνου τε ἐφεξῆς τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος, μόνος αὐτὸς περιλειφθείς, τὸ λειπόμενον τῷ τῆς τελείας ἀνεπλήρωσα ἀνακτήσεως».

Οἱ κτίτορες τῆς Μονῆς Ἀλέξιος Βασιλεύς, Ἰωαννίκιος μοναχός καί Ἰωάννης ὁ Μέγας Πριμικήριος. Τοιχογραφία ἄνωθεν τοῦ τάφου τῶν κτιτόρων, στό Καθολικό. 1854.
῾Η ἀσταθής πολιτική κατάσταση καί οἱ στρατιωτικές ἐπιτυχίες τῶν Τούρκων ὁδήγησαν τόν ᾽Ιωάννη στήν ἀπόφαση νά ζητήσει ἀπό τόν Βενετό δόγη ᾽Ανδρέα Κονταρίνι τό δικαίωμα τοῦ Βενετοῦ πολίτη, τό ὁποῖο καί ἔλαβε τόν ᾽Ιανουάριο τοῦ 1374, χωρίς ὅμως νά καταφύγει ποτέ στή Βενετία. Παρέμεινε στή Μακεδονία, συνεχίζοντας τήν προάσπιση τῶν βυζαντινῶν κτήσεων πού τοῦ ἀνῆκαν, ὅπως τοῦ Μαρμαρολιμένα τῆς Θάσου, ὅπου ἀνήγειρε πύργο καί τεῖχος, ἀλλά καί τῶν δωρεῶν πρός τή Μονή του. Παρέμεινε ἐνεργός τουλάχιστον ὡς τά τέλη τοῦ ἔτους 1384, ὁπότε καί ἀποσύρθηκε στή Μονή, ὅπου ἔζησε τά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του.

Σύμφωνα μέ τήν παράδοση τῆς Μονῆς ὁ ᾽Ιωάννης ἐκάρη μοναχός, λαμβάνοντας τό μοναχικό ὄνομα ᾽Ιωαννίκιος. Μνημεῖο τῆς παρουσίας του καί τοῦ θανάτου του στή Μονή περί τό 1386/7 παραμένει ὁ «Τάφος τῶν κτιτόρων» —στή βόρεια πλευρά τῆς Λιτῆς σήμερα—, ὁ ὁποῖος καλυπτόταν μέ ψευδοσαρκοφάγο, χρονολογούμενη τόν 14ο αἰώνα, τμῆμα τῆς ὁποίας ἔχει διασωθεῖ.